

Додаток 10
до протоколу засідання педагогічної ради
комунального закладу освіти “Обласний
еколого-натуралістичний центр дітей та
учнівської молоді”
№ 3 від 01.09.2022

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
“РОСЛИНИ – СИМВОЛИ УКРАЇНИ”

Укладачі:

Крикун Галина Віталіївна – заступник директора комунального закладу освіти “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді”.

Кривуля Ірина Григорівна – керівник гуртка КЗО “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді”.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна політична ситуація в Україні вимагає від нас виховання патріотично налаштованої молоді, яка знає і поважає свої традиції, символи.

Починаючи з колиски, наші пращури намагалися прищеплювати немовлятам священне ставлення до всього, що оточувало дитину.

Навчання дітей у гуртку «Рослини – символи України» сприятиме відновленню духовних традицій українського народу, змусить їх частіше звертатися до світогляду наших предків, які вважали природу “Матір’ю всього сущого”.

При складанні програми були використані:

- Навчальна програма гуртка “Рослини – символи України” Миколаївського еколого–натуралістичного центру учнівської молоді (2019р.)
- Навчальна програма гуртка “Рослини – символи України” із збірника програм “Програми для еколого-натуралістичних гуртків позашкільних закладів”, за загальною редакцією В.В. Вербицького, Г.М. Дащенко. – К.: ІЗМН, 1996. – 192 с.
- Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку гурток “Рослини – символи України” комунального закладу “Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради.

Працюючи за даною програмою, члени гуртка знайомляться з найбільш популярними в Україні рослинами: калиною, вербою, тополею, дубом, чорнобривцями, мальвами, барвінком, червоною рутою, волошками тощо. Рослинами, які віддавна уособлюють красу України, духовну міць її народу, засвідчують любов до рідної землі.

Програма розрахована для дітей середнього шкільного віку. Обсяг навчальних годин – 144 години на рік (4 год/тиждень) та 216 годин на рік (6 год/тиждень).

Мета програми: формування у дітей ціннісного ставлення до держави та її символів, бережливого ставлення до природи у процесі ознайомлення із рослинами-символами України.

Основні завдання передбачають формування таких компетентностей:

- *пізнавальної*: активізація пошукової та пізнавальної діяльності вихованців з краєзнавства та народознавства, ознайомлення вихованців з цілющими властивостями найпоширеніших рослин-символів нашої місцевості, збирання та вивчення українського фольклору, звичаїв, традицій, пов'язаних з рослинами – символами нашої країни;
- *практичної*: активізація пошукової та пізнавальної діяльності учнів по збиранню й вивченню українських звичаїв, традицій;
- *творчої*: розвиток самостійності, творчої ініціативи, формування та розвиток творчих здібностей, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні; уміння переносити знання в нову життєву ситуацію та застосовувати їх;
- *екологічної*: усвідомлення принципів сталого розвитку та раціонального природокористування, формування системи цінностей здобувачів освіти, що сприяють бажаному економічно життєздатному та екологічно збалансованому розвитку, збереженню існуючої природної рівноваги.

Навчання здійснюється з урахуванням вікових та особистісних особливостей вихованців.

Діти беруть участь у масових еколого-натуралістичних заходах, тематичних святах, виставках тощо.

Здобувачі освіти в процесі навчання поринають у давнину, знайомляться зі старовинними звичаями, обрядами, легендами, українською символікою. Це виховує у дітей почуття любові до рідного народу, свідоме ставлення до праці і повагу до народних символів.

У роботі гуртка використовуються такі методи організації навчально-виховного процесу: аудіальні, візуальні, методи евристичного навчання (самооцінки, взаємонавчання, метод проектів, рецензій тощо).

Навчальна програма реалізується в гуртку еколого-натуралістичного спрямування позашкільного закладу, передбачає використання таких форм організації навчально-виховного процесу: самостійна, колективна, групова робота, проведення практичних робіт, конкурсів-виставок, екскурсій, тощо.

Керівнику гуртка надається право вносити зміни у структуру та зміст навчального матеріалу, скорочувати або розширювати матеріал кожного розділу, а також вводити нові теми, змінювати розподіл годин на вивчення окремих тем, обирати практичні роботи, теми проектної діяльності, екскурсії залежно від регіональних умов і матеріально-технічної бази гуртка. Внесені зміни не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу	Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
1	Вступ	2(3)	-	2(3)
2	Без верби і калини нема України...	10(15)	24(36)	34(51)
3	Тополі арфи гнуть...	6(9)	16(24)	22(33)
4	Ой у вишневому садочку...	4(6)	16(24)	20(30)
5	Дуб – символ могутності та довголіття.	4(6)	8(12)	12(18)
6	Символіка квітів.	20(30)	32(48)	52(78)
7	Підсумкове заняття.	-	2(3)	2(3)
	Всього:	46(69)	98(164)	144(216)

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ 2(3 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка. Екскурсія по закладу. Техніка безпеки.

“Без верби і калини нема України”. 34 год.(51 год.)

Рослини - символи України. Калина - найбільш шанована рослина в Україні. Біологічні особливості, будова, місця поширення, види. Калина в легендах та переказах. Калина – символ рідної землі. Цілющі та лікарські властивості калини. Використання калини в народних звичаях та обрядах. Оспівування калини в народних піснях та у віршах. Народні прикмети. Приказки та прислів'я. Верба. Найпоширеніші види верби в Україні. Біологічні особливості. Значення верби в природі та житті людини. Цілющі властивості верби. Верба – найяскравіша ознака України. Народні звичаї та обряди, пов'язані з вербою. Верба неділя. Верба в легендах та переказах.

Практична частина.

Екскурсія в природу. Спостереження за змінами, які відбуваються з калиною восени. Конкурс малюнків “Калина біля мого двору”. Аплікація з пластиліну (тіста, паперу) “Гілка калини”. Фітотерапія. Аплікація “Вербиченька”. Практична робота на навчально-дослідній земельній ділянці. Конкурс віршів про вербу. Екскурсія до річки (спостереження за вербою). Вироби з лози.

“Тополі арфи гнуть”. 22 год.(33 год.)

Тополя. Біологічні особливості, місця поширення та види. Тополя - символ рідної землі. Значення тополі в природі та житті людини. Тополя в легендах та переказах. Тополя в творчості Т.Г. Шевченка. Прислів'я та приказки. Традиційні музичні інструменти українців.

Практична частина.

Екскурсія в природу (ознайомлення з різними видами тополь). Конкурс малюнків. Робота на клумбах. Конкурс віршів. Малювання силуетів листків. Аплікація “Тополя”.

“Ой у вишневому садочку”. 20 год.(30 год.)

Вишня. Основні біологічні особливості. Поширення та сорти вишень України. Вишня в легендах та переказах. Вишня та її символічне значення. Використання вишневого листа, гілок та ягід у побуті та кулінарії.

Практична частина.

Екскурсія до саду. Конкурс пісні про вишню. Фітотерапія. Вікторина “Хто більше знає?”. Малювання силуетів дерев.

Дуб – символ могутності та довголіття 12год. (18 год.)

Дуб. Основні біологічні особливості. Види дубів. Значення дуба для природи і життя людини. Дуб в народній медицині. Оспівування дуба, як символу могутності та довголіття в народній творчості.

Практична частина.

Екскурсія до лісу, парку (спостереження за дубом). Конкурс малюнків. Вироби з природного матеріалу (жолудь). Виготовлення чорнил з дубових галів. Знайомство зі зразками кори різних дерев. Впізнавання дерев за силуетом, бруньками, листям, гілками, корою.

Символіка квітів 52год. (78 год.)

Барвінок. Основні біологічні особливості, місця поширення, види. Барвінок – символ невмирущості. Легенди про барвінок. Роль барвінку в народних весільних обрядах.

Волошка синя. Біологічні особливості, поширення. Лікувальні властивості волошки синьої. Волошки – окраса хлібних полів, вірні супутниці хлібного поля. Легенди про волошки. Роль волошки синьої в українських народних святах, пов'язаних з хліборобством.

Мак. Основні біологічні особливості. Мак – символ краси і молодості. Оспівування маку в українських народних легендах. Мак в обрядах нашого народу. Мак - символ родючості, щедрого відтворення життя.

Хміль. Основні біологічні особливості. Хміль – символ самого життя, символ козака, парубка. Образ хмелю в народних піснях, творах, легендах.

Походження і місця поширення конвалії. Народні звичаї пов'язані з конвалією. Лікарські властивості конвалії. Конвалія в легендах та переказах.

Фіалка. Біологічні особливості, місця поширення, види. Фіалка – символ скромності і чистоти. Оспівування фіалки в народних творах, легендах переказах.

Любисток – символ любові і злагоди в сім'ї. Материнка - символ материнської любові. Червона рута. Легенда про червону руту. Розквітали мальви біля хати. “Вечорами пахнуть матіоли..”

Чорнобривці. Біологічні особливості. Чорнобривці в легендах та переказах.

Квіти українського віночка.

Практична частина (за вибором).

Паперопластика “Волошка”, “Маки”. Конкурс малюнків “Чорнобривців насіяла мати”, “Волошкове поле”, “Маки”. Практична робота на клумбах. Екскурсія в природу. Колаж “Квіткове поле”. Екскурсія в природу з метою ознайомлення дітей з красою рідного краю. Свято віночка. Вікторина про квіти. Робота на навчально-дослідній земельній ділянці.

Розділ 6. Підсумкове заняття 2(3) год.

Практична діяльність:

Вікторина «Рослини символи України».

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- рослини – символи України;
- назви та цілющі властивості найпоширеніших лікарських рослин своєї місцевості;
- будову рослин;
- національні звичаї та традиції свого народу;
- роль та значення рослин в житті людей;
- приказки, легенди, прикмети, життєві повір'я свого народу;
- правила поводження під час гурткових занять;
- відмінності дерев за силуетом, корою, листям;
- основні правила поведінки в природі.

Вихованці мають вміти:

- застосовувати на практиці набуті знання;
- спостерігати за змінами в природі;
- знати явища природи;
- розпізнавати рослини – символи своєї місцевості, які вивчалися;
- доглядати за рослинами в куточку живої природи, на земельній ділянці.
- дотримуватися правил техніки безпеки.

Вихованці мають набути досвід:

- по озелененню території навчального закладу;
- по відновленню духовних традицій українського народу;
- проведення тематичних вечорів, свят;
- екологічної культури;
- практичної діяльності з охорони довкілля;
- ведення фенологічних спостережень;
- виготовляти вироби з природного матеріалу;
- дбайливого ставлення до оточуючого середовища..

Література

1. Барзотті Е. Я і світ навколо мене. Ілюстрована енциклопедія. – “Пегас”, 2021. – 200с.
2. Бідношия, Ю. Етнокультурна спадщина козацького краю / Ю. Бідношия, Г. Бондаренко // Народна творчість та етнологія. – 2012. – № 1. – С. 79-88.
3. Біляшівський М. Українське народне мистецтво / Микола Біляшівський ; передм. М. Р. Селівачов ; переклад О. О. Старова ; упоряд. О. О. Савчук. — 2-ге вид. — Харків : Видавець Савчук О. О., 2022. — 168 с. [229 іл.]
4. Боряк, О. О. Україна: етнокультурна мозаїка / О. О. Боряк. – К. : Либідь, 2006. – 328с.
5. Булахловський К. Зелений вінок. Рослини й людство. – Київ, “Література та мистецтво”, 2021. – 152с.
6. Булашев Г. Український народ. У своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – Львів, ЦНЛ, 2020. – 416с.
7. Воропай, О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Оберіг, 1993. – 589 с.
8. Грушевський, М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський. – К. : Либідь, 2006. – 256 с.
9. Дмитренко М. К. Українські символи / М. К. Дмитренко. – К.: Ред. часопису “Народознавство”, 1994. – 140 с.
10. Зоммер Ю. Велика книга квітів. – Харків, “Ранок”, 2022. – 64с.
11. Кан С., Роджерс К. Стежками природи: Дикі квіти. – Харків, “Ранок”, 2019. – 80с.
12. Кокар Н. Таємничий світ рослин. – Тернопіль, “Астон”, 2020. – 240с.
13. Кондратович, О. П. Українські звичаї : Народини. Коса ж моя... /О. П. Кондратович. – Луцьк : ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2007. – 240с.
14. Кононенко О. Українська міфологія. Символіка. – Харків, “Фоліо”, 2020. – 224с.
15. Косміна, О. Ю. Традиційне вбрання українців /О. Ю. Косміна. – К.: “Балтія-Друк”, 2008. – 160 с.
16. Культура і побут населення України / В.І Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. – К.: “Либідь”, 1993. – 288 с.
17. Курочкін, О. Етнічна мозаїка сучасної святкової культури України / О. Курочкін // Народна творчість та етнологія. – 2013. – № 2. – С.7-15.
18. Лещенко Н. Павлюк Р. Українська культура. Свята. Традиції. Обряди. Харків, “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2015. – 192 с.
19. Лузіна Л. Чарівні традиції українок. – Харків, Фоліо, 2020. – 64 с.
20. Максимович, М. Дні та місяці українського селянина/ М. Максимович. – К.: Обереги, 2002. – 187с.
21. **Обряди і традиції українців. Дніпро. 2020.**
22. Пазич, В. В. Традиційно-побутова культура українців І половини ХІХ ст. / В. В. Пазич, О. М. Рябовол // Все для вчителя. – 2012. - №17-18. – С. 157-159.
23. Півнюк Н.О. Книга Ми - українці. Хрестоматія з патріотичного виховання. . – Харків, Ранок, 2021. – 96 с.
24. Пістун Т.В. Рідна моя Україна: виховні бесіди, календарні свята, сценарії, просвітницькі години. Вид. 2-е, доп. – К.: Навчальна книга - Богдан, 2013. – 224 с.

25. Пістун Т.В. Свою Україну любіть.... – К.: “Навчальна книга - Богдан”, 2008. – 176 с.
26. Пістун Т.В. Українські прадавні обереги. - К.: “Навчальна книга - Богдан”, 2010. – 40 с.
27. Пономарьов, А. П. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / А. П. Пономарьов, В. І. Гордієнко. – К. : “Либідь”, 1991. – 640
28. Природознай. Матеріали для організації позаурочної роботи. – Х.: “Торсінг”, 2002. – 64 с.
29. Сердюк О. Український рік. Історія, традиції, звичаї, обряди. – “ФОП Стебеляк”, 2021. – 384с.
30. Сердюк О. Український рік. Історія, традиції, звичаї, обряди. – Івано-Франківськ, “ФОП Стебеляк”, 2021. – 384 с.
31. Скуратівський В.Т. Дідух : свята українського народу / В. Скуратівський; худож. О. М. Коваль. – К. : “Освіта”, 1995. – 272 с.
32. Скуратівський В.Т. Місяцелік : укр. нар. календар / В. Скуратівський. – К.: “Мистецтво”, 1992. – 208 с.
33. Скуратівський В.Т. Український рік: розповіді / В. Скуратівський;– К.: “Веселка”, 1996. – 238 с.
34. Скуратівський, В. Т. Покуть / Т. Скуратівський. – К.: “Довіра”, 1992. – 240с.
35. Супруненко, В. П. Ми – українці. Енциклопедія українознавства: у 2 кн. / В. П. Супруненко. – Дніпропетровськ : ВАТ “Дніпрокнига”, 1999. – Кн. 1. – 412 с.
36. Супруненко, В. П. Ми – українці. Енциклопедія українознавства: у 2 кн. / В. П. Супруненко. – Дніпропетровськ : ВАТ “Дніпрокнига”, 1999. – Кн. 2. – 144 с.
37. Тарасенко Г.С. Навчаємо пізнавати природу. – Х.: Вид. група “Основа”, 2008. – 240с.
38. Ткач М. Українська звичаєва культура. Київ, “Ліра-К”, 2021. – 592
39. Шкода, М. Н. Традиції і свята українського народу / М. Н. Шкода. – Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2007. – 384 с.

Легенди про квіти – [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://sites.google.com/site/vesnanykvity/home/konvalia/legendi-pro-kviti>

Рослини в житті українців. Історичний аспект – [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://www.uarp.org/news/143299977>

Червона калина – справжній символ України, символ дівочої вроди – [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://np.pl.ua/2017/11/chervona-kalyna-lehenda-pro-odyn-iz-symvoliv-ukrajiny/>

5 цікавих легенд про калину для дітей – [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://mamabook.com.ua/5-dutyachuh-legend-pro-kalunu/>

Розмальовка Хлопчик та дівчинка – [Електронний ресурс] – Режим доступу https://uti-puti.com.ua/view_colloring.php?id=4355

